

Lärdomar av den svenska FNL-rörelsens uppgång och fall

Recension av Åke Kilander, *Vietnam var nära: En berättelse om FNL-rörelsen och solidaritetsarbetet i Sverige 1965–1975* (Leopard förlag 2007)

Den svenska Vietnamrörelsens viktigaste komponent var utan tvekan De förenade FNL-grupperna (DFFG), till vardags kallad FNL-rörelsen. Rörelsen startade med att några vänsteraktivister organiserade protester mot Vietnamkriget på Hötorget i Stockholm 1965. Efter bara några år hade rörelsen blivit landsomfattande och kom i vissa avseenden att representera en ny typ av folkrörelse.

FNL-rörelsen ebbade ut när USA-imperialismen besegrades och ”fördr[e]vs från söderns land”, som en av raderna lyder i rörelsens mest omhuldade sång – *Befria södern*. Det har dock saknats en kritiskt hållen historik över rörelsen. DFFG gav själv ut en historik 1975 – *FNL i Sverige: Reportage om en folkrörelse under tio år*. Den innehåller en del värdefull dokumentation och en mängd intervjuer med aktivister. Den har dock alltför mycket karaktären av officiell historik och klarar inte att hålla gränsen mot panegyriken.

Den första och hittills enda akademiska behandlingen av FNL-rörelsen återfinns i Kim Salomons *Rebeller i takt med tiden: FNL-rörelsen och 60-talets politiska ritualer* (Rabén Prisma 1996). Den är dock behäftad med stora brister, eftersom författaren inte är särskilt intresserad av FNL-rörelsens politiska innehåll och de konflikter och diskussioner som förekom inom vänstern.¹

Nu har äntligen en mer omfattande historik publicerats, skriven av Åke Kilander. Förväntningarna har varit stora, åtminstone från min sida. Desto större är besvikelsen över den under mer än ett år annonserade boken. Den är en historik skriven utifrån samma politiska utgångspunkter som ledde stora delar av den svenska 70-talsvänstern in i en återvändsgränd. I vissa avseenden är boken politiskt skandalös. Mottot för den kan sägas vara: Lär aldrig av historien, på det att du ska kunna upprepa samma fel i all oändlighet.

Aktivisterna

Det är inte utan ett visst vemod jag tar del av Kilanders rika dokumentation. Det handlar om mig och det handlar om några tusen andra aktivister, de flesta unga och en del mycket unga. Den ledande kadern var runt 30 men de flesta aktivister var nog i 15- till 20-årsåldern.

Genom bokens många intervjuer med aktivister går det att dra en del slutsatser om många aktivisters bakgrund. Många hade, i likhet med mig, sina rötter i arbetarklassen och väcktes till politisk aktivism genom den stora utbildningsvåg under 1960-talet som för första gången släppte in arbetarbarnen i gymnasier och på universitet. En hel del av aktivisterna hade, i likhet med mig, en bakgrund där föregående generationers politiska radikalism spelade en stor roll. Det fanns givetvis en del som hade mer gedigen borgerlig bakgrund, men det var aktivister från arbetarklassen och småborgerligheten som helt dominerade. Den som tror att FNL-rörelsen handlade om fadersuppror eller något liknande har helt fel. Det spelade ingen som helst roll för rörelsen, vilket inte utesluter att enskilda personer kan ha haft sådana drivkrafter. En av de intervjuade var exempelvis dotter till personalchefen på en fabrik som jag själv arbetade på under flera år.

Socialdemokratins och stalinismens svek

Den svenska socialdemokratin (SAP) hamnade i stora svårigheter när FNL-rörelsen växte fram. Den kom efter andra världskriget att tydligt ta ställning för de allierade segrarna och framför allt USA i det kalla kriget. Allt skedde under skenbart bevarande av den svenska neutraliteten ”i händelse av krig”. Den snabbt uppblossande FNL-rörelsen kom att tvinga SAP till allt tydligare ställningstaganden. Den inledningsvis starkt USA-vänliga hållningen bland ledande socialdemokrater blev snabbt omöjlig om partiet inte helt skulle förlora sitt inflytande bland politiskt radikala ungdomar.

---

¹ Se min recension av Salomons bok i *Arbetarmakts nyhetsbrev* nr 4 1997; även i *Marxistiskt perspektiv* nr 2 1997.

Så sent som i riksdagens utrikesdebatt den 29 april 1970 hänvisade både statsministern, Olof Palme, och utrikesministern, Torsten Nilsson – båda socialdemokrater – till aktivisterna i FNL-rörelsen som ”lymlar”. Men redan året efter kom DFFG:s politiska utveckling högerut att ge socialdemokratin en andra chans.

Inte heller den sömniga svenska stalinismen i Sveriges Kommunistiska Parti (från 1967 Vänsterpartiet Kommunisterna, VPK) förmådde hantera Vietnamfrågan. Partiet anslöt sig inledningsvis till den kampanj för ”Fred i Vietnam” som ledande socialdemokrater drog igång.

Vietnamkriget kom redan från början att bli en framträdande fråga i den strid som vid mitten av 1960-talet splittrade den så kallade kommunistiska världsrörelsen när Kina utmanade de sovjetiska ledarna om ledarskapet. De blivande maoisterna tog ställning för den kamp som fördes i Sydvietnam av FNL mot den av USA understödda militärdiktaturen. Deras linje blev att ge stöd till FNL och Nordvietnam som de enda legitima företrädarna för Vietnams folk. Det ställningstagandet kom att bli en kraftfull drivkraft i FNL-rörelsens framväxt.

Linjerna var mycket tydliga för alla oss som kom att bli aktivister i FNL-rörelsen: å ena sidan de som i likhet med de sovjetiska ledarna och de svenska stalinisterna i SKP/VPK ville se fred i Vietnam, å andra sidan de som i likhet med de kinesiska ledarna och alla ”sanna revolutionärer” i världen ville se ett nederlag för USA-imperialismen och dess lakejer och en seger för FNL och Nordvietnam.

Pacifismen ställdes mot stöd till rättfärdig revolutionär kamp. När Kampanjen mot atomvapen anordnade sin pingstmarsch 1963 fanns plakat med texten ”Släck gnistan i Vietnam”. Några av dem som senare blev ledande aktivister upprördes med rätta.

Svenska Clartéförbundet

Många av de framtida aktivisterna samlades till att börja med i Svenska Clartéförbundet, en socialistisk student- och akademikerförening. I februari 1964 startade Clartés sektion i Stockholm en studiecirkel om ”USA i dagens värld”. Bland deltagarna fanns Sköld Peter Matthis, Åsa Hallström och Gunnar Bylin. Inledare på första mötet var Bo Gustafsson.

Både Matthis och Hallström kom att bli ledare för FNL-rörelsen och Bylin blev så småningom det maoistiska SKP:s första ordförande (1973). Gustafsson var en av centralgestalterna i den opposition inom det gamla SKP som kom att bilda Marxistiska Sällskapen, som sedan i sin tur midsommaren 1967 grundade det maoistiska KFML. (Inom parentes sagt köpte jag själv mitt första nummer av KFML:s tidning *Gnistan* av just Åsa Hallström utanför ett Kubaseminarium hösten 1968 på ABF-huset i Stockholm. Under vintern gick jag sedan KFML:s grundcirkel i ”Marxismen-leninismen-Mao Tse-tungs tänkande” i just den lägenhet på Pontonjärgatan som omtalas flera gånger i boken.)

Drygt ett år efter att studiecirkeln inleddes var FNL-rörelsen ett faktum. Första numret av *Vietnambulletinen* stencilerades i maj 1965 i 500 exemplar. När gruppen i Stockholm inledde sitt arbete kom det under flera år att präglas av den för tiden typiska stormötesformen. Alla beslut fattades på allmänna möten. När DFFG bildades 1966 var det som ett nätverk för självständiga lokalgrupper, enskilda och andra organisationer som anslöt sig till målsättningen. Året därpå bildades ett riksförbund.

Nästan alla aktivister som intervjuas tillhör de som troget håller fast vid den maoistiska politiken, men två ”avvikare” har slunkit med, dels Gunnar Thorell som gick med i RMF (Revolutionära Marxisters Förbund, sektion av Fjärde Internationalen), dels Guy Wallin som blev r:are. Därtill nämns också Tom Gustafsson, central gestalt i Bolsjevikgruppen i Lund som 1970 gick samman med Revolutionära Marxister för att bilda RMF. Bolsjevikgruppen växte fram i Clarté och FNL-gruppen i Lund. Tom Gustafsson valdes faktiskt till studieansvarig i DFFG:s första förbundsstyrelse.

Revolutionär dynamik

Det finns flera exempel i Kilanders material som visar den revolutionära dynamik som fanns i FNL-rörelsen. En av aktivisterna, Tord Lundgren, berättar exempelvis om när han och några andra i samband med första maj 1966 tågade vidare till USA:s ambassad och brände stjärnbanéret. Deras uppseendeväckande flaggbränning försvarades bland annat av den radikale författaren Artur Lundkvist – ”Jag tycker flaggbränningar är utmärkta” – några veckor senare vid ett möte på ABF-huset på Sveavägen. Tord Lundgren hävdar att Sköld Peter Matthis höll ett tal där han bland annat sade att ”det var ett klasskrig som pågick”. Jan Myrdal hoppade då upp ”och instämde livligt och folk jublade.”

Ett ännu tydligare exempel är Sköld Peter Matthis inledning vid DFFG:s första kongress 1966 – tryckt i KFML:s tidskrift *Marxistiskt forum* nr 1 1967:

”Kriget i Vietnam är en revolutionär kamp. Det är folkets revolutionära kamp med politiska och militära medel för att nå självständighet, frihet och fred. Den är den förtryckta klassens kamp för sin egen befrielse. En rörelse för en verklig solidaritet med Vietnams folk måste med nödvändighet själv bli revolutionär, eftersom den måste bygga på klassolidaritet. [...] Eftersom vår kamp sålunda bygger på solidaritet med den revolutionära klassen i Vietnam, är den revolutionär. Det är därför med glädje vi måste hälsa det faktum att vår nuvarande regering, våra skol- och universitetsrektorer, polismakten, våra demokratiska partier [...] och andra instrument i den svenska borgerliga apparaten börjar uppleva oss som en fara och börjar bekämpa oss.”

Andra exempel är när FNL-grupperna i Gällivare-Malmberget och Porjus tog ställning för den stora gruvstrejken i Malmfälten 1969–70, den mest militanta strejk som svenska arbetare organiserat efter andra världskriget.

Det allra märkligaste med Kilanders politiska hållning är att han inte ser när den egna argumentationen helt går på tvärs med den dokumentation som presenteras. Mot bakgrund av de exempel som anförts ovan, är det märkligt att Kilander längre fram kan skriva följande:

”Trotskisterna hävdade att det pågick en socialistisk revolution i Vietnam och att solidariteten därför måste grundas på arbetarklasserna i de olika länderna (typisk var deras paroll ’Internationell solidaritet, arbetarklassens kampenhet’. De menade att det största slaget mot imperialismen utdelas genom att göra revolution i det egna landet.”

Censur och stalinistiska lögner

I början av 1970-talet fattade DFFG:s ledning beslut om att röda fanor och andra socialistiska symboler och paroller inte skulle få förekomma i demonstrationerna. När flera grupper – RMF, Förbundet Kommunist, anarkister – ändå insisterade på sin rätt att ha med socialistiska paroller och röda (eller svarta) fanor, organiserade DFFG en omfattande grupp av vakter som avgränsade vänsteroppositionen från resten av demonstrationen. Avsikten var att markera att vi som gick där inte hörde till demonstrationen. Den helt okritiske Kilander sammanfattar det så här: ”Åskådarna skulle förstå att de inte hörde till demonstrationen.” Idag skulle liknande försök till systematisk politisk exkludering av radikala grupper i en demonstration vara i det närmaste otänkbar, även om försök förekommer då och då.

Den tradering av gamla stalinistiska lögner om trotskismen från 1930-talet som de äldre stalinisterna ombesörjde, och framför allt Jan Myrdal, som vi ska se, har Kilander inga synpunkter på. Istället döljer han det eller tillstyrker det nästan obemärkt i förbifarten.

När han behandlar diskussionerna om enhetsfrontens karaktär framhåller han en broschyr som DFFG publicerade 1971 (*Leve enhetsfronten mot USA-imperialismen*, enligt Kilander tryckt i 20 000 exemplar), där ett tal av Jan Myrdal innehåller hela paketet av lögner från spanska

inbördeskriget till Moskvarättegångarna.²

Det var särskilt i Uppsala FNL-grupp som antitrotskyismen blev ett framträdande inslag. Hösten 1970 gav gruppen ut broschyren *Trotskyismen, fronterna och Vietnamrörelsen* (6 000 exemplar), som året därpå följdes av *Än en gång om trotskyismens frontpolitik* (5 000 exemplar). Här finns hela den gamla lögnkvarnen i verksamhet. Kilander är dock hederlig nog att i en not nämna att Uppsalagruppens första broschyr bemöttes av både Kaj Håkansson och Kenth-Åke Andersson³. Han nämner också KFML:s bok *Marxism eller trotskyism* 1972 (författad av Lars Gustafsson och Kurt Wickman) och Myrdals artikel om Trotskij i *Skriftställning 4* (1973).

Kilander verkar dock helt omedveten om att de lögnen som presenterades av dessa förvaltare av stalinismen och de så kallade fakta som återges numera endast tas på allvar av en starkt decimerad skara av inbitna stalinister (som de gamla r:arna i KP).

Striden med r:arna och marschen högerut

Knut Carlqvist, ledande i Uppsala FNL-grupp, beskriver i bokens intervju hur trotskyisterna ”härjade” i Uppsala. De slutsatser han drog av diskussionerna var att DFFG i sin helhet också präglades av ”trotskyism”. Uppgiften blev nu att driva ut ”vänstersektismen” ur DFFG. Det framgår tydligt hur striden med r:arna efter valet 1970 släppte lös en extremt opportunistisk instinkt hos DFFG:s ledande kader.

Carlqvist – och med honom många andra i DFFG – uppfattade nu delar av den tidigare verksamheten som ”trotskyistisk”. Även r:arna uppfattades i början av sina maoistiska motståndare som ett slags ”trotskyister”. I verkligheten grep r:arna tillbaka på en tidigare period i stalinismens historia, den så kallade tredje perioden i slutet av 1920- och början av 1930-talet. Häcklandet av Palme 1968 uppfattades nu som en avvikelse. ”Vi betedde oss som trotskyister”, menar Carlqvist.

Tiden var nu kommen för att försona den rörelse som fötts i radikal opposition mot socialdemokratin med fadershuset. I Kilanders historieskrivning – och här får han understöd av många av de intervjuade veteranerna – blir striden med r:arna och ”trotskyisterna” om enhetsfrontens karaktär inkörsporten till och förutsättningen för den alltmer utpräglade utvecklingen högerut.

Kilander medger att den tidigare inriktningen levde kvar länge i kritiska röster som fortfarande fanns kvar – och som bland annat menade att DFFG nu tonade ned kritiken av den svenska regeringen och den svenska imperialismen: ”I flera avseenden påminde denna kritik om de uppfattningar som r:are och trotskyister förde fram.”

Den socialdemokratiske utrikesministern Torsten Nilsson noterade på ett möte i partiets verkställande utskott inför första maj 1972: ”att det föreföll som

² Detta dokument (DFFGs skriftserie 6) finns på marxistarkiv.se, se: [Leve enhetsfronten mot USA-imperialismen](#). Red anm

³ Kaj Håkansson, *Stalinismen, fronterna och Vietnamrörelsen* (RMF 1971) och Kenth-Åke Andersson, *Revolutionär marxism kontra stalinism i Vietnamrörelsen* (Partisanförlaget 1971). Båda dessa dokument, liksom *Trotskyismen, fronterna och Vietnamrörelsen* och flera andra dokument med anknytning till detta, finns på marxistarkiv.se, se "[Trotskyismen, fronterna och vietnamrörelsen](#)".

om det skett en tillnyktring bland FNL-gruppernas anhängare, något som kan innebära ökade möjligheter för vårt parti. Det är en stor vinst att alla politiska grupperingar från KFML på vänsterkanten till Moderaterna på högerkanten nu sluter upp bakom regeringens Vietnampolitik.”

Det är en klarsynt analys av den närmast klassiska folkfront som växte fram i början av 1970-talet kring regeringen Palmes relativa självständighet i förhållande till USA:s utrikespolitik.

Maoismens ödesdigra inflytande

Under FNL-rörelsens hela historia var kontakterna med representanter för Nordvietnam (Demokratiska Republiken Vietnam – DRV) och FNL mycket viktiga. Men vid vissa punkter uppstod konflikter – men bara när vietnameserna markerade självständighet gentemot Kina. Ett sådant exempel var den sovjetiska invasionen för att krossa Pragvåren i Tjeckoslovakien i augusti 1968. När DFFG tog ställning mot invasionen, och därmed tydligt anslöt sig till den kinesiska sidan i konflikten mellan stalinismens kolosser, blev vietnameserna upprörda. Det allt tydligare ställningstagandet mot den så kallade sovjetiska ”socialimperialismen” blev orsaken till fler konflikter och inte bara med vietnameserna. Även Sara Lidman blev djupt upprörd, som bara hon kunde bli, och gick till offentligt angrepp på DFFG 1974.

Anslutningen till den kinesiska maostalinismen tog sig uttryck i den så kallade brännpunktsteorin, dvs. motsättningarna i världen mellan USA-imperialismen och världens folk hade sin brännpunkt i Vietnam eller hela Indokina något senare. Det argumentet användes för att motivera varför just kampen i Vietnam skulle stå i fokus för FNL-rörelsen och varför man inte skulle utvecklas till en mer allmän antiimperialistisk rörelse.

Mot slutet av DFFG:s verksamhet utvecklades en föreställning som hade sitt ursprung i den kinesiska partiledningen och som förmedlades av det maoistiska SKP. Hotet från det ”socialimperialistiska” Sovjetunionen ansågs vara så stort att man började betona hur viktigt det var med förstärkning av det kapitalistiska Sveriges försvar. Riktigt så långt gick aldrig DFFG, men när Kilander ska förklara vad DFFG höll på med mot slutet av perioden kan det låta så här: ”det organiserade och tålmodiga stödarbetet grundades på solidaritet mellan folken, insikt om att fienden var gemensam och att vietnamesernas kamp ökade Sveriges säkerhet.”

Vid kongressen i Stockholm 1975, när vietnameserna besegrat USA och marionettregimen, togs parollen ”Bekämpa USA-imperialismen” bort. Den hade spelat en mycket stor roll för FNL-rörelsens radikala antiimperialism, men slopades nu med hänvisning till att en organisation ”som var allmänt antiimperialistisk och vände sig mot Förenta staternas imperialism utan att ta avstånd från den sovjetiska, riskerade att bli redskap just för Sovjetunionens kamp om världsherravälde.”

Nu hade DFFG löpt linan ut och blivit ett offer för uppslutningen kring den kinesiska maoismen.

Med Jan Myrdal som ledstjärna

Två år senare, dvs. 1977, bytte DFFG namn till Vietnam & Laoförbundet för vänskap och solidaritet, men verksamheten slets sönder i konflikter som följde på den vietnamesiska invasionen i Kampuchea. I ett uttalande från ledningen för förbundet påpekades att ”[d]et vi främst stödde var det nationella oberoendet”. Nu hade Vietnam brutit mot detta och fördömdes skarpt av sina tidigare så lojala anhängare. Kilander följer helt och hållet svängarna i rörelsens utveckling och saknar allt vad distans heter. Det faktum att DFFG tidigare med skärpa vänt sig mot all kritik av FNL och DRV, för att några år senare göra precis tvärtom, borde åtminstone ge anledning till någon form av förklaring och analys.

Den strikta uppdelningen mellan vad vi gör här och vad dem gör där fanns redan från början. Det var otänkbart att offentligt vara kritisk mot FNL:s eller Nordvietnams ledare. Kilander förklarar det så här: ”Den grundläggande principen var att det är svenskarnas sak att avgöra hur solidaritetsarbetet skall bedrivas i Sverige och det är vietnamesernas sak att avgöra hur kampen skall föras i Vietnam.” Den principen förfäktades faktiskt också av KFML, som i högtidliga sammanhang påstod sig stå på samma grund som Kommunistiska Internationalen.

I verkligheten hade de svenska maoisterna mycket lite gemensamt med den revolutionära kommunismen på Lenins och Trotskijs tid. Istället var det en stalinistisk hybrid, kinesisk maoism, som var rättesnöret. Maoismen blev den speciella variant av stalinism som utvecklades av det kinesiska kommunistpartiet under Mao Zedongs ledning. Dess främsta syfte var att till varje pris försvara den kinesiska byråkratins ställning. Kring 1969–70 kom det till gränsstrider mellan kinesiska och sovjetiska trupper och den kinesiska byråkratin kände sig främst hotad av den sovjetiska byråkratin. Den kinesiska byråkratin försökte som försvar bygga upp vänskapliga förbindelser med regimer som markerade självständighet mot stormakterna, även när detta uppenbart skadade revolutionära rörelser och arbetarklassens kamp i dessa länder.

Vändningen i den kinesiska utrikespolitiken, från ultravänsterism i samband med ”den stora proletära kulturrevolutionen” 1966–68, till odlandet av förbindelser med reaktionära regimer och offrandet av revolutionärernas intressen, blev för många maoister ett tillfälle att bryta inte bara med maoismen utan med stalinismen i dess helhet. Den svenska maoismen höll dock ställningarna under lång tid men delades i två läger. KFML/SKP följde den kinesiska byråkratins politik oavsett innehåll och gick under först mot slutet av 1980-talet. KFMLr distanserade sig från maoismen och knöt an till en mer traditionell stalinism, vilket blev gruppens räddning.

Den maoism som KFML/SKP följde, och därmed den ledande kadern i DFFG, hade framför allt en uttolkare, nämligen Jan Myrdal.

Kilander berättar om ett tillfälle när Nordvietnams representanter i Sverige gick i taket över att Myrdal inför den amerikanske presidenten Nixons besök i Kina skrivit att detta var ”en stor seger för det kinesiska folket och även det vietnamesiska folket”. DFFG ställdes då inför krav att ”upphöra med kritiken av Sovjetunionen, ta avstånd från Jan Myrdal och bli ’antikineser’ ”. Den stalinistiska regimen i Hanoi var av förståeliga skäl upprörd över att den kinesiska regimen kunde ta emot Nixon samtidigt som amerikanska trupper fortsatte kriget mot deras land. Vem annan än Myrdal skulle kunna förvrida något så uppenbart som att de kinesiska ledarna slagit in på en extrem högerkurs i utrikespolitiken till en seger inte bara för kineserna utan även vietnameserna?

Kilander slår fast Myrdals roll i rörelsen: ”Jan Myrdal [var] dess politiska förgrundsfigur. Ingen annan enskild person hade sådant inflytande på FNL:arnas världsbild.” Han ser också Myrdal som förmedlaren av tidigare erfarenheter – ”en brygga till de tidigare decennierna och dess radikala rörelse”, dvs. stalinismen. Han var helt enkelt FNL-rörelsens grå eminens som utan någon formell ställning utövade ett ödesdigert inflytande.

”Myrdalare”

Myrdals oförbättrliga stalinism av folkfrontstyp kommer till uttryck på ett koncist sätt i en utskrift av en bandupptagning från ett möte 1967 som Kilander återger. Sköld Peter Matthis slår i ett inlägg fast att det är ett klasskrig som pågår i Vietnam och följs av Myrdal som i och för sig håller med om att det är ett klasskrig. Han vågar dock inte satsa på att arbetarklassen i västländerna kommer att solidarisera sig med vietnameserna. Därför är det nödvändigt att basera solidariteten på något annat: ”det bör vara helt klart, att också för en god högerman bör man därför kunna tala om att

försvaret av den svenska nationella friheten kräver att man aktivt försöker hejda USA i Sydostasien.”

Från klasskrig till nationellt oberoende – så såg Myrdals väg ut. Han lyckades tyvärr släpa med sig flera tusen aktivister på den vägen. Den blev allt vingligare och slutade med en dikeskörning: okritiskt stöd till Pol Pot och mullorna i Iran som numera ersatts av islamister som Hizbollahs Nasrallah. Myrdal har förra året intervjuats av Hizbollahs tidning och företräder även nu samma okritiska hållning till småborgerliga och nationalistiska rörelser som tidigare.⁴

Kilander är en trogen ”myrdalare”, även om han inte skyltar allt för mycket med det. Ett tydligt ställningstagande för Pol Pots blodbesudlade stalinistregim förlägger han till en finstilt not: mot bakgrund av hungersnöd, dåligt jordbruk och risken för epidemier och bombangrepp var regimens ”omedelbara åtgärd efter den 17 april att utrymma stora delar av huvudstaden förnuftig.”

Vad blev det av dem?

När det gäller den vikt som FNL-rörelsen lade vid det så kallade basarbetet – försäljning av *Vietnambulletinen*, insamling av pengar, affischering och utdelning av flygblad – blev den något av ett mönster för osjälviskt och hängivet arbete. Även ledarna förväntades utföra basarbete och någon ersättning för allt arbete betalades aldrig ut. Alla insamlade medel gick till FNL. Insamlingens omkostnader låg i genomsnitt på 0,75 procent, vilket bör vara ett rekord. När den avslutades i september 1979 hade nästan elva miljoner kronor samlats in.

Vad blev det då av dessa idealistiska aktivister senare i livet? En del fortsatte som medlemmar i det maoistiska SKP, andra bedrev olika former av solidaritetsarbete. En del gjorde karriär och blev ministrar (Marita Ulvskog), andra strävade på i fackföreningar och andra rörelser. Mycket få fortsatte att bedriva revolutionär politisk verksamhet. De flesta slöt faktiskt fred med det etablerade, kapitalistiska Sverige.

Kilander skriver att Säpo under 1967–1969 såg FNL-rörelsen som sitt främsta objekt för övervakning. I och med 1970-talet trappades uppmärksamheten ner och när regeringen 1973 fastställde en ny lista över organisationer som hotade ”rikets säkerhet” fanns DFFG inte längre med.

Ibland slås man av den politiska naivitet som präglar Kilanders framställning. Han kan inte alls se hur DFFG anpassade sig till socialdemokratien och kapitalismen. För honom är det tvärtom; det var socialdemokratien och det svenska etablissemang som övertygades om att vietnameserna hade rätt att själva bestämma över sitt land: ”Rörelsen bekämpades aktivt av partier och polis. Fem år senare betraktades DFFG nästan som en del av etablissemang.” Den oavsiktliga ironin i resonemanget går spårlöst förbi både författaren och säkert många läsare med samma grundinställning.

Tusentals potentiella revolutionärer fördes av maostalinismen bort ifrån radikala och revolutionära utgångspunkter till försoning med borgerligheten, socialdemokratien och kapitalismen. Det enda bestående arvet blev en närmast fetischliknande dyrkan av nationellt oberoende. Det är därför knappast någon slump att ett antal av de personer som intervjuas av Kilander numera är aktiva i solidaritet med motståndskampen i Irak. Det är i sig utmärkt men de driver där samma linje som i FNL-rörelsen, dvs. stöd till motståndet men ingen kritik av islamister, borgerliga nationalisterna eller andra som försöker missleda kampen.

Bokens bildmaterial är rikligt och därför värdefullt. Här kan grånande aktivister beskåda affischer som vi smög runt med på mörka kvällar och klistrade upp på alla möjliga och omöjliga ställen. Varje aktivist var väl bevandrad i tapetklistrets (av märket Modokoll) konst och hur man skulle dölja sina förehavanden. Polisen var nämligen ofta mycket aktiv i att spåra olaglig affischering

⁴ *Al-Intiqad (Hizbollahs tidning) intervjuar Jan Myrdal* (Folket i bilds förlag 2006). Den är intressant nog översatt av Teddy-John Frank, Kommunistiska Partiets internationella sekreterare. Myrdal uttalade sig på 1970-talet om r:arna på ungefär samma sätt som om ”trotskister”. Om dem inte direkt stod i USA-imperialismens sold, var det enbart USA-imperialismen som tjänade på deras politik.

inför demonstrationer och möten. Jag har själv kvar en gammal gulnande anmälan om olaglig affischering. Påföljden blev 25 kronor i böter.

På många sätt kan Kilanders bok fungera som en uppslagsbok om FNL-rörelsen. Politiskt är den dock en katastrof. Den är en inofficiell historik med ”myrdalianismen” som politisk ledstjärna.

Första maj 1972, Norra Bantorget i Stockholm

Från Stockholm 1967 till Göteborg 2001

Till sist en sedelärande historia om hur det kan gå för unga radikaler utan politisk skolning i revolutionär marxism.

Den 20 december 1967 kom att markera kulmen på motsättningen till det etablerade samhället och polismakten. En av dem som blev nedslagna och gripna av polisen var Einar Heckscher, numera känd litterär översättare. Han och hans bror Sten, sedermera minister och chef för rikspolisens – bland annat under protesterna mot EU:s toppmöte i Göteborg 2001 – är söner till den gamle högerledaren Gunnar Heckscher.

När Einar greps, begav sig brodern Sten till kriminalpolisen och bemöttes på följande sätt: ”Jag gick dit. Frågade hövligt varför min bror gripits. Fick inget svar. En kommissarie satte ett knä i magen på mig, sparkade ned mig mot en trappa.” (*Aftonbladet* 21/12 1967) Han är naturligtvis upprörd och undrar hur detta kan vara tillåtet.

Vi som var med i Göteborg 2001 känner igen historien, men då var det poliser under Sten Heckschers ledning som slog och sparkade.

Per-Olof Mattsson

Efterord

Vietnamrörelsen spelade en mycket viktig roll för den s k ”68-vänsterns” framväxt och utveckling. Det är därför ganska så naturligt att boken *Vietnam var nära* rönt stor uppmärksamhet och att många som var med på den tiden det begav sig haft synpunkter på bokens innehåll. Mattsons ovanstående recension är faktiskt den andra som publiceras på marxistarkiv.se – den första var Mats Parners [De flerdubbla lojaliteternas skede](#).

Vietnam var nära är en partsinlaga, vars innehåll och budskap knappast kan påstås vara okontroversiellt. Därför och eftersom många av de frågeställningar som berörs i boken är principiellt viktiga, så kommer debatten säkerligen också att fortsätta.

Martin Fahlgren